

ράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἐν τῇ πάλαι ποτὲ τῶν Βησοῶν χώρα ¹⁾ ἐν γεωγραφικῷ βορείῳ πλάτει 42°, 9' καὶ 15'' καὶ ἐν ἀνατολικῷ μήκει 24°, 23' καὶ 24'' τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Λονδίνου Greenwich, καὶ παραρρομένη ὑπὸ τοῦ ἀργυροδίνου καὶ πολυχέυμονος Ἐβρου (νῦν Μαρίτσα) ²⁾ ἀπέχει βορειοδυτικῶς τῆς μὲν Ἀδριανουπόλεως 112, τῆς δὲ Κωνσταντινουπόλεως 309 μίλια. Ἀνάκασθεν οὔσα κέντρον ἐμπορίας δημοτικῶν καὶ ἄλλων τῆς περὶ ἑαυτὴν χώρας φυσικῶν προϊόντων συνεκοινώνει καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους ὡς κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, ὄντος καθ' ὄλον σχεδὸν τὸ ἔτος πλωτοῦ μέχρις αὐτῆς καὶ ἔτι πορρωτέρω πρὸς τὰς πηγὰς ἐκτὸς ἐν ἐκτάκτῳ ἀνομβρία. Ἡ ἐν τῷ ποταμῷ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ναυσίπλοια μαρτυρεῖται ³⁾ καὶ ἐκ τοῦ τύπου ἐνίων νομισμάτων τῆς πόλεως ἐπὶ Ρωμαϊοκρατίας ἐχόντων ὡς σύμβολον πλοῖον μετ' ἀνδρός ἢ πρῶραν πλοίου.

Ἡ ἐμπορικὴ ὁμῶς καὶ στρατηγικὴ τῆς Φιλιππουπόλεως σπουδαιότης ἀρχεταί κυρίως ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ρωμαϊοκρατίας, ὅποτε διήλθε παρ' αὐτῆς ἡ μεγάλη στρατιωτικὴ ὁδὸς ἢ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως ἄγουσα πρὸς δυσμᾶς ⁴⁾

¹⁾ Οἱ Βησοὶ ἀνήκοντες εἰς τὸ φύλον τῶν Ἰατρῶν φέκουν ἐπὶ τῶν δειράδων τῆς Ροδόπης κατερχόμενοι μέχρι τῆς ἑνώσεως τοῦ Ἐβρου κοιλιάδος· ὁμοίουν δὲ ἀξηθέντες σὺν τῷ χρόνῳ πρὸς δυσμᾶς μὲν τοῖς Καίσι, τοῖς Αἰταριάταις καὶ τοῖς Δορδάνοις, πρὸς βορρᾶν δὲ τοῖς Ὀδρῦσιν καὶ πρὸς νότον τοῖς Σαπαίοις, παροιμιώδεις καταστάντες ἐπὶ ἀγριότητι. Ἡρόδοτος, VII, 111, Πολυβίου, XXIV, 6. Στράβωνος, VII 47, καὶ VII, 5, 12.

²⁾ Τὸ ὄνομα Μαρίτσα ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα παρὰ τῷ Γ. Ἀκροπολίτῃ, Χρονικὸν § 33, § 35 καὶ § 43. Οἱ Σλαῦοι ἐτυμολογοῦσιν αὐτὸ ἐκ τοῦ Moritsi ἢ Moravitsi ὀνόματος Σλαβικῆς φυλῆς ἢ ἐκ τοῦ mar—mir=εἰρήνη, ἡρεμία. Πιθανώτερα δ' ὅμως ἢ γνώμη ὅτι προήλθεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου Θορρακοῦ ὀνόματος Μάρραος ἢ Μάρρις, δι' οὗ ἐκάλουν οἱ Θορρακοὶ τοὺς ποταμοὺς ἐνεκα τῆς λαμπηδόνης τῆς ὑδατίου ἐπιφανείας αὐτῶν, διότι τὸ θέμα *mar* σημαίνει λάμπειν (προβλ. μαρμαίρω μάρμαρος μαρμαρυγή). Ἄλλοι δὲ ἐτυμολογοῦσιν αὐτὸ ἐκ τοῦ Ἰνδοευρωπαϊκοῦ θέματος *mar*=τέλμα, λίμνη, θάλασσα, ὅθεν τὸ ἐλληνικὸν μέρω (=ρέω), τὸ Λατινικὸν *mare* (=θάλασσα) τὸ Γαλλικὸν *marais* (=τέλμα), τὸ Ἀγγλικὸν *marsh* κτλ. καὶ ἐρμηνεύουσι διὰ τοῦ *ρεῦμα, ποταμός*.

³⁾ Ἴδε *Muschmow*, les monnaies antiques de Philippopolis. Annuaire de bibliothèque nationale à Plovdiv, ἔτ. 1924, Sophia.

⁴⁾ Περὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς πολλάκις ποιοῦνται λόγον καὶ οἱ στρατιωτικοὶ αὐτῆς σταθμοὶ καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορισθῶσιν ἀκριβῶς. Ταύτην ἀκολουθεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἢ ἀπὸ Βελιγραδίου νῦν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄγουσα. (Ἴδε *Jirecek*, Von Belgrad nach Constantinopel, die Balkan pässe und Heerstrasse, σελ. 29 καὶ 91, Praga, ἔτ. 1877). Ἡ ὁδὸς διερχομένη παρ' αὐτῆς τῆς πόλεως ἤπιετο τῶν νοτιοανατολικῶν αὐτῆς κρυσπέδων. Ταύτης ἰχνη ἀπεκαλύφθησαν ἐν ἔτει 1926 παρὰ τῆς πρὸς Στενίμαχον ἀγοῦση ὁδῷ, τῇ καλουμένῃ νῦν τοῦ κόμητος Ἰγνάτιου. Ἐκκαπτομένου τοῦ ἐδάφους ἐν βάθει τεσσάρων περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς νῦν ἐπιφανείας αὐτοῦ εὐρέθησαν λίθιναι

διὰ τῆς μεταξὺ τῶν ὄρεων Αἴμου καὶ Ροδόπης διόδου τῶν Succii ¹⁾ πρὸς τὴν πόλιν τῶν Σέρδων, τὴν *Ἀγρούσιαν Σερδικήν* ²⁾ (νῦν Σόφιαν) καὶ πορρωτέρω πρὸς τὸ *Singidunum* (νῦν Βελιγράδιον) καὶ τὸ *Σίρμιον* (νῦν Μητροβίτσαν) καὶ κατέληγεν εἰς αὐτὴν ἢ ἀπὸ βορρᾶ ἐκ τῆς Οἴσκου παρὰ τῷ Ἰστρῷ ἄγουσα διὰ τοῦ Αἴμου εἰς τὴν Θράκην ἑτέρα ὁδός ³⁾.

πλάκες ἀκατέργαστοι, ἰκανῶς μεγάλοι καὶ παχεῖαι, προσηρμοσμένοι ἀλλήλαις συνεχῶς, ἀποτελοῦσαι προφανῶς τὸ ὑπόστρωμα τῆς ὁδοῦ ἕνεκα τοῦ κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἄλλοτε τελματώδους τοῦ ἐδάφους. Παρὰ τῷ χεῖλει δὲ τῆς ὁδοῦ κατὰ ἕν μέτρον ὑψηλότερα ἀνεσκάφη τάφος κτιστός διὰ λίθων, πλίνθων καὶ ἀσβέστου, ἐσκαπασμένος διὰ λιθίνων πλακῶν, πιθανῶς τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, δηλαδή τοῦ τετάρτου ἢ πέμπτου μ. Χ. αἰῶνος. Ἡ τοῦ τάφου διεύθυνσις ἦτο ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ὅπως τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀναμφιβόλως ὑπάρχον μνημεῖον εἶναι ἐστραμμένον κατὰ τὴν τῶν ἀρχαίων συνήθειαν πρὸς τὴν ὁδόν, διευθυνομένην ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς. Τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ τάφου τοιχώματα ὀμαλισμένα καὶ κεκονιαμένα εἶχον τοιχογραφίας ζωηρᾶς εἰκονίζουσας δύο γυναῖκας ἐν ἱματίῳ, ἕνα ἄνδρα ἐν τηβέννῳ, ταινίας ἐκ στεφάνων καὶ τὸ χριστιανικὸν σύμβολον τὸν ἰχθῦν (ΙΧΘΥΣ=Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτήρ). Καταστραφέντος τοῦ τάφου ἕνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀναγερωθείσης οἰκοδομίας μέρη τινὰ τῶν εἰκόνων μετὰ τῶν τοιχωμάτων ἀλοοπαθῆντα μετηνεχθῆσαν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς πόλεως. Ζωγράφος ὅμως τις, ὡς εἶδομεν ἀντέγραψεν αὐτὰς ἐπὶ τύπου. Ἴδε καὶ *Peew A.* ἐν τῇ ἡμερῶν Φιλιππουπόλεως *Jug* (=νότος), 26, X.1926 «Νεωστὶ ἀποκαλυφθεὶς ἀρχαῖος τάφος ἐν Φιλιππουπόλει» (Novootkrita antiſtschna grobitsa vif Plovdiv).

¹⁾ Αὕτη καλεῖται καὶ *Succorum angustae* καὶ περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Μαρκελίνου (XXI.10,8). Σήμερον καλεῖται *Σόφια πύλη*, τοπογραφικῶς *Λεμιο-καπὸν* καὶ βουλγαριστὶ *Τροϊάν* ἢ *Τραϊανὸν πύλη*. Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἐκαλεῖτο *Βασιλικὴ κλισούρα* καὶ *σιενοποὶ* καὶ *πέπη τοῦ Αἴμου*. κατὰ δὲ τὰς σταυροφορίας *claustra* ἢ *portae Santi Vassilii*. (Ἴδε, *Jireček*, Αὐτόθι, σελ. 31).

²⁾ Ἡ πόλις ὀνομάσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ *Ulpia* πρὸς τιμὴν τοῦ αυτοκράτορος Τραϊανοῦ, ὅτε ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς ὑπὸ τοῦ Λύρηλιανῶν ἰδρυθείσης ἐπαρχίας Νέας Δακίας. Βραδύτερον ἐκ τοῦ ὀνόματος *Σερδική* (=πόλις τῶν Σέρδων, φύλου πιθανῶς Κελτικοῦ. λατινιστὶ *Serdica* καὶ *Sardica* προήλθε τὸ Σλαβικὸν *Sredetz*, ὅπερ οἱ Βυζαντινοὶ μετέφρασαν εἰς *Τραδίτσα* (*Sredetz-Tredetz-Triaditsa*). Τὸ νῦν τῆς πόλεως ὄνομα *Σοφία* ἄρχεται ἀπὸ τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος ἐπικρατοῦν ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας σφραγισμένου εἰσέτι. Ἡ Σερδικὴ ἦτο γενέτειρα πόλις τοῦ αυτοκράτορος Μαξιμιανῶν (285-310).

³⁾ Ἡ ὁδός αὕτη μνημονεύεται ὡσαύτως ὡς καὶ ἡ ἄλλη ἐν τῇ *Tabula Peutingeriana*, ἀλλὰ ἐν τῷ νοτίῳ αὐτῆς μέρει πλὴν τοῦ ὑπὸ τὰς ὑπορείας τοῦ Αἴμου *Mansio sub radice* ἄλλοι σταθμοὶ δὲν ἀναφέρονται. Ὅθεν ὁ *Antram* ἀκολουθῶν τὰ σφραγίσμενα ἰχνη αὐτῆς ἐπειράθη νὰ καθορίσῃ τοὺς σταθμοὺς δι' ἰδίας αυτοφίας. Οὕτως ἀπὸ τῆς Οἴσκου πρὸς νότον πρώτον σταθμὸν θέτει τὸ *ad Putea* παρὰ τῇ νῦν κόμῃ *Ribene* τῆς περιφερείας Πλεύνης· εἶτα τὸ *Storgosia* δύο χιλιόμετρα πρὸς νότον τῆς Πλεύνης ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ *Kaillik*· εἶτα τὸ *Dorienes* δέκα καὶ τέσσαρα χιλιόμετρα πρὸς νότον τῆς Πλεύνης ἐπὶ τῆς νῦν ὁδοῦ ἀπὸ Πλεύνης εἰς *Lovetsch*· εἶτα τὸ *Melta* πλησίον τῷ *Lovetsch*· εἶτα τὸ *Sostra* παρὰ τῇ κόμῃ *Lomets* ἐπὶ τῆς νῦν μεταξὺ τοῦ *Lovetsch* καὶ *Trojan* ὁδοῦ· εἶτα τὸ *ad Radicem* παρὰ τῇ κόμῃ *Kamene most*· εἶτα τὸ *Monte-Haemo* ἐπὶ τῶν βορείων τοῦ Αἴμου ὑπορείων καὶ τὸ *Sub-Radice* ἐπὶ τῶν νοτίων παρὰ τῇ κόμῃ *Tekia*. Ἐπειδὴ δὲ ἐντεῦθεν μέχρι τῆς Φιλιππουπόλεως ἡ ἀπόστασις εἶναι μακρὰ (ἑβδομήκοντα καὶ ἑπτὰ χιλιόμετρα) καὶ

Ἔνεκα τῆς παρ' αὐτῇ συναντήσεως τῶν δύο τούτων στρατιωτικῶν ὁδῶν ἢ Φιλίππουπόλις οὐ μόνον ἠύκολύνθη εἰς τὴν ἐμπορικὴν πρὸς βορρᾶν καὶ δύσιν συγκοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ ἐγένετο κατ' ἀνάγκην καὶ τὸ ἰσχυρὸν προπύργιον κατὰ τῶν εἰς τὴν Θράκην ἀπὸ δυσμῶν καὶ βορρᾶ ἐπερχομένων πολεμίων. Ἐκ τούτου ἐρμηνεύεται καὶ ἡ τοῦ Βυζαντίου ἀμετάτρεπτος καὶ ἐπίμονος προσπάθεια πρὸς διαφύλαξιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του τῆς φύσει καὶ τέχνῃ ὀχυρᾶς τῆς πόλεως ἀκροπόλεως καὶ ἡ ἐνδελεχῆς μέριμνα πρὸς ἄμεσον συνοικισμὸν τῆς ἐκάστοτε ἐρημουμένης πόλεως δι' ἑλληνικῶν ἢ ἑλληνιζόντων στοιχείων κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὅποτε τοῦτο ὡς πρωτεύουσα τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ὑφίστατο τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐφόδους τῶν ἀπὸ βορρᾶ καὶ δυσμῶν ἐπερχομένων βαρβάρων ἔθνων.

Ὅθεν πολλάκις κατὰ τὸν μακροαἰῶνά της βίον ἡ πόλις δῆωθείσα καὶ πολλὰς καταστροφὰς παθοῦσα σφαττομένων ἢ ἐξανδραποδιζομένων ἢ ἐκδιωκομένων ἢ ἄλλως πως πιεζομένων τῶν κατοίκων αὐτῆς ὑπὸ τε τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν κατακτητῶν, ἀνελάμβανεν αὐτὴς ὅσον τῷ χρόνῳ τὴν προτέραν της ζοὴν συνοικιζομένη καὶ ἀκμαζούσα. Κελτοί, Ρωμαῖοι, Γότθοι, Οὐννοι, Σλαῦοι, Ἀβάροι, Πετσαγόοι, Ρῶσοι, Κούμανοι, Βούλγαροι, Φράγγοι καὶ Τοῦρκοι εἴτε ὡς ἐπιδρομῆς εἴτε ὡς κατακτηταὶ διελθόντες δι' αὐτῆς οὐδαμῶς ἠδυνήθησαν ἢ ἀλλοιώσωσι τὸν ἀρχικὸν αὐτῆς ἔθνολογικὸν χαρακτήρα, ὃν ζηλοτύπως διεφύλαξε μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν τοῦ λήξαντος ἡδὴ αἰῶνος, ὅποτε ἦρξατο ἐκβουλγαριζομένη. Σήμερον ἡ πόλις εἶναι ἐντελῶς Βουλγαρικὴ ἐκὸς αὐθεντοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

§ 2) Ἡ ὀρθὴ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ἐκφορὰ καὶ γραφὴ εἶναι *Φιλίππουπόλις*, ὡς φέρεται παρὰ τοῖς Ἑλλήσι καὶ Λατίνοις συγγραφεῦσιν, ἐν ταῖς σωζομέναις ἐπιγραφαῖς¹⁾ καὶ τοῖς νομίμασιν αὐτῆς τῶν Ρωμαίων χρόνων²⁾ καὶ ὡς διετηρήθη ἀνὰ τὸ στόμα μέχρι σήμερον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς πόλεως. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐλέγετο συνήθως ἐν παρενθέσει *Φιλίππου πόλις* (πρὸβλ. ἢ Ἀδριανοῦ, ἢ Κωνσταντίνου, ἢ Τραϊα-

οὔδεις σταθμὸς ἀναφέρεται ἐν τῷ πίνακι, εἰκάζει ὅτι ὑπάρχει χάσμα, ὅπερ ἀναπληροῖ κατὰ τὰς ἐπὶ τόπου ἐρεῦνας αὐτοῦ διὰ δύο ἐτέρων σταθμῶν, ὧν τὰ ὀνόματα εἶναι ἡμῖν ἄγνωστα, δι' ἐνὸς παρὰ τῇ κόμῃ Mikhiltsi εἰκοσι καὶ πέντε χιλόμετρα πρὸς νότον τοῦ Sub—Radice, καὶ δι' ἄλλου παρὰ τῇ κόμῃ Karatorprak ἐπὶ τῆς ἀπὸ Καρλόβου νῦν εἰς Φιλίππουπόλιν ἀγούσης ἀρξαιτικῆς ὁδοῦ, ἀλλ' ἐν τισι σημείοις μᾶλλον εὐθυγραμμιζομένης. (Ἴδε, Bulletin de la société archeol. Bulgare, ἔτ. 1914, σελ. 226 καὶ ἐξῆς, Sophia). Ἡ διὰ τοῦ Λίμου διόδος ταύτης τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν Θράκην φαίνεται ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔκτου αἰῶνος ὅμως ἐγκατελείφθη καὶ ἐγένετο ἀδιαπέραστος (Leonclavii, Pand. Turc. 107). ἐτέθη δ' αὐτὴ εἰς χρῆσιν ἀπὸ τοῦ 1018, διότι δι' αὐτῆς διέρχονται εἰς Βουλγαρίαν οἱ Βυζαντινοὶ καὶ δι' αὐτῆς κατέρχονται οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν Θράκην κατὰ τε τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Λατίνων.

¹⁾ Ἴδε CIG, 2047—2051, CIL, 746—747, 6120—6121. 7409—7410 καὶ ἀλλαχοῦ.

²⁾ Ἴδε *Muschtow*, αὐτόθι.

νοῦ, ἢ Μαρκιανοῦ ἢ Ἀλεξάνδρου κτλ. ἢ ἡ Μεγάλη, ἢ Ὀλβία, ἢ Νέα πόλις) παραλειπομένου δὲ πολλάκις τοῦ πόλις ἐλέγτο ἀπλῶς ἡ Φιλίππου, ὥσπερ σήμερον εἰσέτι λέγεται ἡ Ἀδριανοῦ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ τῆς Θράκης λαοῦ ἢ Ἀδριανούπολις. Ὁσαύτως ἐλέγτο ἐν συνθέσει ἡ Φιλίππου-πολις (πρὸβλ. Ἀδριανόπολις, Κωνσταντινούπολις, Τροαϊανόπολις, Μαρκιανόπολις, Ἀλεξανδρόπολις κτλ. ἢ ἡ Μεγαλόπολις, ἢ Ὀλβιόπολις, ἢ Νικόπολις, ἢ Πονηρόπολις, ἢ Δουλόπολις κτλ.) διότι πάντα τὰ σύνθετα ὀνόματα τὰ ἔχοντα δεύτερον συνθετικὸν τὴν λέξιν πόλις ἔληγον εἰς ὀπολις, τὰ δὲ Ἰεράπολις, Νεάπολις καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια εἶναι παράθετα: Νέα-πόλις, Ἰεράπολις, ὥσπερ καὶ Ἰερά-πέτρα, καὶ οὐχὶ σύνθετα. Κατὰ τοῦτο ἐλέγτο καὶ ὑπὲρ τῶν Λατίνων *Philippopolis* (πρὸβλ. *Adrianopolis*, *Constantinopolis*, *Nicopolis* κτλ.), ὅθεν ἐσηματίσθη τὸ Ἰταλικὸν *Filipp(ρ)opoli*, τὸ Γαλλικὸν *Philippopoli* καὶ *Philippopole*, τὸ τῶν Σταυροφόρων *P(h)ilippopolis*, *Phinopoli(s)*, *Vinipopolis*, *Phineropole*, *Fineropole*, *Fheneropole*, *Prineropole*, *Pinopole*. *Sinopole* καὶ τὸ Γερμανικὸν *Philippopol*¹⁾. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι διετήρησαν σεβασθέντες τὸ ἀρχικὸν τῆς πόλεως ὄνομα ἢ Φιλίππου, μεταβαλόντες μόνον μισρὸν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἑαυτῶν γλώσσης εἰς *Filippé* ἢ *Filibbé*.

Ἐν τοῖς κατόπιν χρόνοις γενομένης τῆς διὰ παραθέσεως τῶν ὀνομάτων Φιλίππου—πόλις συνθέσεως, ἐλέγτο καὶ Φιλίππου-πολις (πρὸβλ. Ἀδριανούπολις, Κωνσταντινούπολις, Τροαϊανούπολις, Μαρκιανούπολις, Ἀλεξανδρούπολις, κατ' ἀναλογίαν ὧν ἐλέχθη καὶ Μεγαλόπολις, Ὀλβιούπολις κτλ.). Αὕτη δὲ ἡ ἐκφορὰ διατελεῖ κἄν ἐν χρήσει οὔσα καὶ τῶν ἄλλων ἀμφοτέρων μὴ ἀχρηστοποιηθειῶν διότι ἢ μὲν Φιλίππου-πολις συνθετίζεται παρὰ τὴν λαῶν καὶ τοῖς λογίοις, ἢ δὲ ἡ Φιλίππου παρὰ μόνους τοῖς λογίοις. Ὁ κάτοικος τῆς πόλεως ἐλέγτο Φιλίππου-πολίτης (θελ. Φιλίππου-πολίτης) καὶ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τοῖς νομίμασι γράφεται Φιλίππου-πολίτης ἕνεκα τοῦ μακροῦ *ΛΙ*. Λατινιστὶ ἐλέγτο *Philippopolitanus*²⁾, οἱ δὲ ἀπαντῶτες ἐν ἐπιτυμβίοις στρατιωτῶν ἐπιγραφαῖς τύποι *Philoppopolitanus*³⁾ ἢ *Philoppopolitanus cives*⁴⁾ ἢ *Filopopolitanus*⁵⁾ ἢ *Filopopuletanus*⁶⁾ εἶναι παρεφθαμένοι, ⁷⁾ ὀφειλόμενοι εἰς τὴν ἀμάθειαν τοῦ χαράζοντος τὰς ἐπιγραφὰς τεχνίτου ἢ εἰς ξηνογλώσσους.

1) Ἴδε πολλαχοῦ παρὰ *G. de Ville-Hardouin*, *Conguète de Constantinople* καὶ *H. de Valenciennes*, *histoire d'empereur Henri*, ὑπὸ Wailly, ἔκδ.3, Paris, 1882.

2) *CIL*, VI, τόμ. 2799.

3) καὶ 4) *Αὐτόθι*, VI, 2812, καὶ τόμ. X, 4814, καὶ XI 2785.

5) *Αὐτόθι*, τόμ. X, 4874.

6) *Αὐτόθι*, τόμ. VI, 2785.

7) Ἴδε καὶ *Dumont-Homolle*, *Mélanges d'archéologie et d'épigraphie*, Paris, σελ. 483.

§ 3) Ἀρχαιότερον τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως *Φιλίππουπόλις* ὄνομα ἦτο ἡ *Εὐμολπιάς*, ἑλληνικὸν καὶ τοῦτο, τεθὲν πρὸς τιμὴν τοῦ ἥρωος καὶ αἰοῦδου Θρακῆς Εὐμόλπου ἢ πιθανώτερον ἐπικρατεῖσαν ἐκ τοῦ ὀνόματος γενάρχου τινὸς Εὐμόλπου καλουμένου, ἐξ οὗ καὶ φυλὴ τις ἐν τῇ πόλει ὀνομαζέτο ὡσαύτως *φυλὴ Εὐμόλπου* ἢ *Εὐμόλπιοι* καθ' εὐρεθείας ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἐπιγραφὰς τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων.¹⁾ Τὸ ὄνομα παρεδόθη ἡμῖν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων τοῦ Ἀμμιανῶ Μαρκελλίνου, τοῦ Ρούφου Σέξτου ἢ Φέστου καὶ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, οἵτινες ἀναμφιβόλως δὲν ἐπλάσαν αὐτό, ἀλλὰ μνημονεύοντες ἐστηρίχθησαν ἐπὶ παλαιότερων πηγῶν ἐκλειπουσῶν νῦν. Ὁ Μαρκελλῖνος τρεῖς μνημονεύει τὸ ὄνομα *Φιλίππουπόλις* παραθέτει τούτῳ ἐκάστοτε καὶ τὸ ἀρχαῖα *Εὐμολπιάς*. Οὕτως ἱστορῶν τὸν τρόπον καθ' ὃν τῇ Ῥωμαϊκῇ πολιτείᾳ προσετέθησαν ἐξ νέαι ἐπαρχίαι διὰ τῆς κατακτηθείσης Θρακῆς καὶ κατονομαζῶν ταύτας λέγει ὅτι τὴν *ἰδίᾳ Θρακίᾳ* κοσμοῦσιν αἱ μεγάλαι πόλεις *Φιλίππουπόλις*, ἢ *πάλαι Εὐμολπιάς* καὶ *Βέροια*: «quam Philippopolis, Eumolpias vetus et Beroea, amplae civitates exornant»²⁾. Ἐπίσης ἀναλαμβάνει ὁμοιοτρόπως τὸ ὄνομα γράφων περὶ τοῦ αυτοκράτορος Ἰουλιανοῦ, ὅστις διῆλθε διὰ τῆς πόλεως «*Philippopolim petiit, Eumolpiada veterem*»³⁾ καὶ περὶ τοῦ στρατηγοῦ Ἐκουτίου προσβάλλοντος τὴν πόλιν κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἀποστάτου Προκοπίου, «*Philippopolim clausam praesidiis hostium, Eumolpiada veterem*»⁴⁾. Ὁ Ρούφος Σέξτος λέγει: «urbem olim Eumolpiada dictam esse produnt» καὶ «*Eumolpiadem, quae uunc Philippopolis dicitur*»⁵⁾ καὶ ὁ Στέφανος ὁ Βυζαντίος: «Φιλίππουπόλις, ἐπίσημος τῆς Θρακῆς πόλις ἐπὶ τοῦ Ἐβρου κειμένη, πρότερον μὲν Εὐμολπιάς...»⁶⁾.

Ὅτι βεβαίως πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου ἀνακτίσεως (342 π. Χ.) τῆς πόλεως⁷⁾ ὑπῆρχεν ἐν τῇ θέσει αὐτῆς συνοικισμὸς ἢ πολίχνη τις, οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἀμφιβολίαν. Οἱ Θρακῆς, οἵτινες καὶ πολλῶ ὕστερον ἀκόμη μέχρι τοῦ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος προσιμῶν νὰ κατοικῶσιν ἐπὶ μεμονωμένων ὑψομάτων κατὰ κόμας ὑπὸ ἴδιον ἄρχοντα τὸν

¹⁾ Ἴδε *Bz. Σχορδέλη*, Θρακικαὶ μελέται, σελ. 46 καὶ *Sbornik*, τόμ. XVI, ἐτ. 1900, σελ. 118, Sophia.

²⁾ *Marcellini* Am. XXVII, 4.

³⁾ Αὐτόθι, XXI, 7.

⁴⁾ Αὐτόθι, XXVI, 10.

⁵⁾ *Rufi Sexti*, breuiarii, IX.

⁶⁾ Στεφάνου Βυζαντίου, ἐν τῇ λ. Φιλίππουπόλις.

⁷⁾ *Plinii*, Hist. n. IV, 11, 41. *Λεξίππου*, fr. 20. *Λουκιανῶ*, Δραπέτα, Πιοντάχου, περὶ περιεργίας 10.

καμάροχρη¹⁾, ὧν αἱ ὄμοροι ἢ αἱ συγγενεῖς ἀπετέλουν τὰ γένη ἢ τὰς φυλάς ὑπὸ τὸν φύλαρχον²⁾, ἀναμφισβητήτως κατόκησαν παλαιότατα καὶ τοὺς μεμονωμένους καὶ ὄχυρους τῆς πόλεως λόφους, τοὺς ἐκ τοῦ κέντρον δεσπόζοντας τῆς ἄνω τοῦ Ἐβρου κοιλάδος καὶ παραρροεμένους ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. Πιθανῶς οἱ ἐπὶ τῶν λόφων συνοικισμοί, οἵτινες ἀπετέλεσαν καὶ τὰς πρώτας φυλάς τῆς βραδύτερον ἀναπτυχθείσης πόλεως, εἶχον καὶ ἴδια Θρακικὰ ὀνόματα, ἅπερ οὐδεὶς συγγραφεὺς διὰ τὸ ἄσημον ἐμνημόνευσε καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μεταγενεστέρῃ ἐπιγραφῇ ὡς ἐκλιπόντα ἐσημειώθησαν. Τὸ ὄνομα ὅμως *Εὐμολπιὰς* εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποθεθῇ ὅτι ἐτέθη εἰς τὸν συνοικισμὸν ὑπὸ τῶν Θρακῶν, ὅσον προΐμως καὶ ἂν ὁμολογηθῇ ὅτι οὗτοι διὰ τῆς πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἐπικοινωνίας ἤρξαντο ἐν τῇ ἄνω τοῦ Ἐβρου κοιλάδι ἐξελληνιζόμενοι.

Παρὰ τοῖς Θραξίν ἡ πόλις κατὰ τὸν Στράβωνα³⁾ καὶ ἡ ἐπ' ἀγροῖς κώμη, ἃρα ὁ συνοικισμὸς ἐν γένει κατὰ τὸν Ἡσύχιον⁴⁾ ἐκαλεῖτο βρία ἢ βορέα ἢ βέλτιον προφερόμενον, ὡς ἀριδῆλως ἐμφαίνεται ἐκ τῶν συνθέτων *Μεσημβρία*, *Πολινομβρία*, *Μελομβρία*, *πνρία* (*βρία* ἢ *brea*⁵⁾), (πρὸβλ. καὶ *Σηλυβρία*, καὶ τὰ ἐν ἐπιγραφαῖς⁶⁾ *Σκελαβρία*, *Αλααιβρία* (ἐκ τοῦ Ἀλααιβριηνός⁷⁾), *Μασκοβρία* καὶ *Βολβαβρία* (ἐκ τοῦ Βολβαβριηνός⁸⁾). Ὡσαύτως ἡ πόλις κατὰ τὸν Ἡσύχιον⁹⁾ ἐκαλεῖτο λέβα (πρὸβλ. τὰ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ Ἀβρο-λέβα πόλις ἐν Θρακίᾳ καὶ Ἀστελέβα πόλις ἐν τῇ Λυδίᾳ) καὶ ἡ πόλις ὁ συνοικισμὸς ἐν γένει δέβα (πρὸβλ. τὰ παρὰ Προκοπίῳ¹⁰⁾ *Κουμουδέβα*, *Ζικίδεβα*, *Ζισνούδεβα* καὶ ἄλλα καὶ τὸ παρὰ τῷ *Jordanis*¹¹⁾ *Pulpudeva*), πρὸς ὃ, ὡς φαίνεται, συγγενεῦει ἡ Λακομοισικὴ κατάληξις ὀνομάτων πόλεων *δαβά*¹²⁾ (πρὸβλ. *Αἰάδαβα*, *Κουιμέδαβα*, *Βριγέδαβα*, *Σιζίδαβα*¹³⁾), Ἀργίδαβα παρὰ Πτολεμαίῳ *Desudava* ἐν ἐπιγραφῇ κτλ. καὶ *Δαβάτοπος*¹⁴⁾), ἐν ᾧ προφανῶς ἡ λέξις τόπος ἐν τῷ δευτέρῳ συνθετικῷ ἐρ-

¹⁾ Ἰδε *Kiepert* Lehrbuch der alten Geographie, Berlin, ἔτ. 1878, σελ. 321.

²⁾ Ἰδε *Dumont - Homolle*, αὐτόθι σελ. 213.

³⁾ *Στράβωνος*, VII, 6, 1.

⁴⁾ *Röfler*, Thrac. 107 καὶ CIA, τόμ. I, 31.

⁵⁾ Ἰδε *G. Pauli*. Eine vorgriechische Inschrift von Lemnos, σελ. 21.

⁶⁾ *Sbornik*, ἔτ. 1895, σελ. 336.

⁷⁾ Αὐτόθι, ἔτ. 1894, σελ. 99.

⁸⁾ *Dobrousky*, Archeol. izvestia na narodni musée (= ἀρχαιολογ. δελτίον τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου) τόμ. I, ἔτ. 1907. Sophia, 153.

⁹⁾ *Ἡσύχιον*, II, 437.

¹⁰⁾ *Προκοπίου*, περὶ κτισμάτων IV.

¹¹⁾ *Jordanis* Romana, ἔκδ. Mommsen, σελ. 28, 16.

¹²⁾ Ἰδε *Röfler*, αὐτόθι, I, 115 καὶ *Kretschmer*, Einleitung in die geschichte der griechischen Sprache σελ. 222.

¹³⁾ *Προκοπίου*, περὶ κτισμάτων IV.

¹⁴⁾ Ἐξ ἐπιγραφῆς: ΘΕΩ ΔΑΒΑΤΟΠΕΙΩ. *Sbornik*, τόμ. XVIII, σελ. 766, ἀρ. 66.

μηνεῦει τὴν ἀκατάληπτον καταστάσαν λέξιν δάβα) καὶ ἡ *dara* (πρὸβλ. Ζάλ-
δαπα πόλις ἐν Θράκη, παρὰ Προκοπίω¹⁾ καὶ Ζάλδαβα, πόλις τῆς κάτω
Μοισίας, παρ' Ἰωάννη τῷ Ἀντιοχεῖ²⁾, ὡσαύτως ἡ *φυλή*, τὸ γένος καὶ ὁ
συνοικισμὸς ἐν γένει ἐκαλεῖτο *πάρα* καὶ *πάρος* (ἦ) καὶ *πάρων* (τὸ) καὶ *πάρα*
(τὰ) κατὰ τε τοὺς συγγραφεῖς καὶ τὰς ἐπιγραφάς (πρὸβλ. ἡ Βησσαπάρα³⁾,
ἡ Δωδόπαρος⁴⁾, ἡ Δρυζίπαρος⁵⁾ καὶ τὸ Βρίπαρον, τὸ Τόπαρον, τὸ Οὐε-
σοῦπαρον καὶ τὰ Δαρδάρα, Χεσδοῦπαρα, Μοντζίπαρα, Σακρίπαρα, Βό-
σπαρα καὶ ἄλλα παρὰ Προκοπίω⁶⁾ καὶ τὰ ἐν ἐπιγραφῇ: τὰ Στρατόπαρα,
Γαλούπαρα, Βαζόπαρα, Κρασαλόραπα, Βαζάπαρα, Βουζίπαρα⁷⁾. Ἐπίσης
τοπωνυμικαὶ Θρακικαὶ καταλήξεις ἦσαν ἡ (η)σός ἢ (σ)σός⁸⁾ (πρὸβλ. Ναϊσ-
σός, Αἰγισσός, Ζελμισσός, Λιμισσός, Κουίκουσσός, Σαλμυδησσός, Ἀρπησ-
σός, Ὀδησσός καὶ τὰ ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ Λυρνησσός, Σαγαλασσός, Πεδνη-
λισσός, Πρυμνησσός, Ἀλικαρνασσός) καὶ ἡ *δίζα* ἢ *δίζος* σημαίνουσα *φρού-
ριον* ἢ *ὄχυρόν*⁹⁾ πρὸβλ. Τυρόδιζα¹⁰⁾ Ταρπόδιζος¹¹⁾, Ὄσταυδιζος¹²⁾, Βουρ-
τόδιζος¹³⁾ καὶ ἄλλα.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἔπρεπεν οἱ Θραῖκες νὰ ὀνομάσωσι τὸν οὐχὶ εἰκα-
ταφρόνητον συνοικισμὸν τῶν ἐπὶ τοποθεσίας ἀπουδαίας ἀπὸ ἀπόψεως
συγκοινωνίας, ἐμπορίας, πλουτοπαραγωγῆς καὶ ὄχυρότητος διὰ τινος τοπω-
νυμίας ληγούσης εἰς μίαν τῶν προσημιονευθεισῶν λέξεων ἢ καταλήξεων.
Ἄρα τὸ ὄνομα *Εὐμολπιὰς* ἐτέθη ἢ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, τῶν ἀπὸ
τῶν ἑλληνικῶν ἀνὰ τὰς Θρακικὰς ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Εὐξείνου
Πόντου πολυαριθμῶν ἀποικιῶν εἰσχωρησάντων μέχρι τῶν ἄκρων τῆς ἄνω
κοιλιάδος τοῦ Ἑβρου, οἵτινες διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ἀνήκοντος εἰς
πατριαρχικὴν τινα ἑλληνικὴν οἰκογένειαν ἀποχρισμένην ἐκεῖ ἐκάλουν τὸν
ἐπὶ τοῦ λόφου θρακικὸν συνοικισμὸν ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους σχέσεσι καὶ

¹⁾ Προκοπίου, αὐτόθι IV.

²⁾ Ἰωάννου Ἀντιοχεῖος, σελ. 32.

³⁾ Itiner. Anton. 136.

⁴⁾ Μυριλίου, ἀρχαιολογικά, «Εἰδήσεις τοῦ Αἴμου» Φιλιππουπόλεως, ἔτ. 1902, ἀρ. 576
καὶ *Kalinka*, Denkmäler in Bulgarien, σελ. 150, ἀρ. 165.

⁵⁾ Σονίδα, Δρυζίπαρος, παρὰ *Tomasehek*, die alten Thaker, I, 81, Drizipara.
Drizupara, Druzipara.

⁶⁾ Προκοπίου, αὐτόθι. IV.

⁷⁾ *Dobrousky*, Sbornik, τόμ. XII, ἔτ. 1895, σελ. 536, Sophia, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ
τοῦ ἔμπορίου Πίζου

⁸⁾ *Kretschmer*, αὐτόθι, σελ. 193. Πρὸβλ. καὶ *Fick*, vorgriechische Orinamen,
4 καὶ 105.

⁹⁾ Pauli g. αὐτόθι, σελ. 20, *dizus*.

¹⁰⁾ Ἡροδότου, VII, 25 καὶ Στεφάνου Βυζαντίου ἐν τῇ λέξ.

¹¹⁾ Itiner. Antonini. 220.

¹²⁾ Αὐτόθι, 230.

¹³⁾ Tabula Peutingeriana.

ὀμίλῃς ἢ ὑπὸ τῶν ἀποίκων Ἑλλήνων τῶν συνοικισάντων ἐν τῇ πόλει μετὰ τῶν ἰθαγενῶν Θρακῶν πρὸς τιμὴν τοῦ ἥρωος Θρακῆς Εὐμόλπου ἢ τοῦ ὀμωνύμου αὐτῷ ἀρχηγοῦ των, οἵτινες πιθανῶς ἀπετέλεσαν καὶ τὴν φυλὴν τοῦ Εὐμόλπου ἢ τοὺς Εὐμόλπους. Ὅτι δὲ ἀποικοὶ Ἕλληνες ὑπῆρχον διασκεδασμένοι ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ταύτῃ γωνίᾳ ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἤδη π.χ. αἰῶνος ἢ καὶ πρότερον ἴσως, μαρτυρεῖ καὶ τεφροδόχος ὕδρῖα εὑρεθεῖσα ἐν ἀγρῷ πρὸς βορρᾶν τῆς Φιλίππουπόλεως 30 χιλιόμετρα μετ' ἐπιγραφῆς κεχαραγμένης βουστροφηδὸν παρὰ τῷ στομίῳ αὐτῆς

ΣΙΛΞΤΙΑ
ΣΟΙΑΙΠΞ

δηλαδὴ ΜΙΛΗΤΙΑ ἰωνιστί, τ. ἔ. Μιλησία, Ἐπίγαιος, ἀττικιστί¹⁾.
ΕΡΙΑΙΟΣ

Αὕτη δὲ ἡ ὀνοματοθεσία φαίνεται ἡμῖν οὐχὶ ἀρχαιότερα τοῦ πέμπτου ἢ τοῦ ἕκτου π.Χ. αἰῶνος, κατὰ τὰ μέσα οὕτινος ἀνεπτύχθη καὶ ἐξετάθη ἐν τῇ Ἑλλάδι ἢ αἵρεσις τῶν Ὀρφικῶν²⁾. Διότι τότε ἤρξαντο παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀνακαινίζομεναι καὶ ἀναπτυσσόμεναι αἱ πολυάριθμοι ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων παραδόσεις περὶ τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ τῆς θρησκευτικῆς ποιήσεως, αἵτινες συνεκοιμήθησαν ἐκ τῆς μυθολογικῆς Θρακῆς, τῆς ἐκτεινόμενης δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου, ὑπὸ τῶν μεταναστάντων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον Θρακῶν καὶ ἀποκαταστάντων ἐν τῇ Βοιωτίᾳ καὶ τῇ Ἀττικῇ³⁾. Αὗται δὲ αἱ παραδόσεις ἦσαν στενῶς συνδεδεμένα μετὰ τῶν Θρακῶν ποιητῶν ἢ τῶν μυθικῶν αἰοιδῶν Φιλάμμωνος, Θαπυοῖδας, Μουσαίου καὶ Εὐμόλπου, ὃν τὰ μάλιστα ἐτίμησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι⁴⁾ ὡς ἥρωα ἀντίπαλον τοῦ Ἐρεχθέως

¹⁾ Μυρτ. Ἀποστολίδου, Πράβδα, ἐφημ. Φιλίππουπόλεως, ἀρ. 545, 12 Ἀγούστου 1924, (βουλγαρ. στί).

²⁾ Ὀρφικοὶ ἐλέγοντο τὰ μέλη αἰρέσεώς τινος Θεολόγων, ἧτις ἐπιδιώκουσα δογματικὴν καὶ ἠθικὴν μεταρρυθμίσιν τῆς δημόδους θρησκείας περιέβαλλε τὸν νεωτερισμὸν τῆς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὀρφέως, ὅστις, καίπερ ἀγνοούμενος ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου καὶ τὸ πρῶτον μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἰβύκου, ἦτο τότε τὸ ὑποκείμενον πολλαπλῶν σοτεινῶν παραδόσεων. Τὰ δὲ βιβλία τὰ συγγραφέντα ὑπὸ τῶν τῆς αἰρέσεως ταύτης ἀρχηγῶν, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Ὀνομάκριτος καὶ ὁ Κέκωψ, πρὸς διάδοσιν τῶν δογμάτων των ἀνά τὴν Ἑλλάδα, τ. ἔ. ἡ θεογονία, οἱ ἱεροὶ ἕμνοι, οἱ μαγικοὶ καὶ οἱ ἐξιλαστήριοι τύποι, ἀπεδίδοντο ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸν Ὀρφέα, δηλαδὴ εἰς τὸν πρῶτον πατέρα τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, τὸν κατὰ τὸν Ἑλλάνικον πρόγονον τοῦ Ὀμήρου. Οἷτω δὲ ὁ Ὀρφεὺς κατέστη ὁ ὑποτιθέμενος ἰδρυτὴς μυστηριώδους λατρείας, ἀνερχομένης εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἧτις ἀνέζη μετὰ μακροχρόνιον ἀφάνειαν χάριν τῶν εὐσεβῶν, τῶν ἐπιζητούντων ἠθικὰς ἀρχὰς πρὸς μέλλουσαν εὐδαιμονίαν. (Ἴδε *Lobeck*, *Orphens* καὶ *Orphiker*, *Pauly—Wissowa*, *Real—Encycl.* ἐν ταῖς λέξεσι *Mauvy Religions de la Grèce*, τόμ. II κεφαλ. XVIII καὶ ἐν τῇ: *Norde—Gercke*: *Einleitung in die Altertumswissenschaft*, τόμ. II, ἐκδ. 3 Leipzig ἔτ. 1922, σελ. 242 ὑπὸ *S. Wide* καὶ σελ. 365 ὑπὸ *A. Gercke*).

³⁾ Ἴδε, Μυρτίλου Ἀποστολίδου, περὶ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν § 5 καὶ 6.

⁴⁾ Ἴδε, *Lobeck*, *Aglaophamus*, σελ. 207.

καὶ μεταρροθμιστὴν τῶν Ἑλευσινίων μυστηρίων, ὅθεν καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις οἶκος τῶν *Εὐμολπιδῶν*, ἀπογόνων αὐτοῦ, διατηρούντων ἕσασι τὴν ἱερατείαν τῆς μεγάλης θεᾶς Δήμητρος *) καὶ οὐ οἱ ἄθλοι, ὡς φαίνεται εἶχον διαδοθῆ παρ' ἅπασιν τοῖς Ἑλλήσι καὶ τὸ εὖηχον ὄνομα εἶχεν ἐκλαΐκευθῆ.

Ὁ *Καλιποθάκις* ὁμῶς φρονεῖ ὅτι τὸ ὄνομα τῆς πόλεως *Εὐμολπιάς*, εἶναι τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, πλασθὲν κατ' ἀναλογίαν τοῦ ὀνόματος τῆς ὑπαρχούσης ἐν τῇ πόλει ἐπὶ ρωμαιοκρατίας *φυλῆς τοῦ Εὐμόλπου* ἢ τῶν *Εὐμολπίων*, ὅπερ βεβαιοῖ καὶ ἡ ἐν τοῖς μέσοις χρόνοις κατ' αὐτὸν ὀνομασία τοῦ ἐνὸς τῶν τριῶν τῆς ἀκροπόλεως λόφων, κληθέντος ὡσαύτως *Εὐμολπιάς* †). Ταύτην δὲ τὴν γνώμην φαίνεται ὅτι ἀσπάζεται καὶ ὁ καθηγητὴς Kazarow ‡). Ἐκ τῶν προειρημένων ὁμῶς καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς ρητῆς τοῦ ἀρχιαιολόγου Μαρκελλίνου μαρτυρίας ὅτι ἡ *Εὐμολπιάς* προσῆπτε τῆς Φιλιππουπόλεως νομίζομεν ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἀστήρικτος. Οὐδ' εἶναι δυνατόν νὰ νομισθῆ ὅτι ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ *Φιλιππόπολις* ἐλέγετο ἐπὶ τινα χρόνον ἡ πόλις καὶ *Εὐμολπιάς*, ὡσπερ ἐλέγθη καὶ *Φλαβία* ἐπὶ τῶν *Φλαβίων* αὐτοκρατόρων §) καὶ *Οὐλίπία* ¶) *Τριμονία* ††) ἢ *Τριμόνιον* †††) ἐπὶ τοῦ Τραϊανοῦ καὶ τῶν Ἀντωνίνων, διότι τὸ τοιοῦτον δὲν σημαίνει *Philippopolis*, *Eumolpias vetus* οὐδ' ἄλλοθεν ποθεν ἐπιμαρτυρεῖται. Ἀναμφιβόλως, εἴαν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ *Εὐμόλπου* ἢ τῶν *Εὐμολπίων* εἶτε κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν εἰς τὸν προεπιγεγραμμένον συνοικισμὸν εἶτε βραδύτερον ὑπερισχυσάντων ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα *Εὐμολπιάς*, τοῦτο ἦτο δυνατόν νὰ γείνη μόνον ἐν παλαιότεροις χρόνοις, πρὸ τῆς ἀνιδρύσεως δηλαδὴ τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ὀνόματος *Φιλιππόπολις*, ἥτις συνετέλεσθη πρὸ τοῦ δευτέρου π.Χ. αἰῶνος, ἅτε μνημονευόμενον τοῦ ὀνόματος ὑπὸ τοῦ Πολυβίου §), διότι τότε ὁ συνοικισμὸς ἢ ἡ πόλις ἦτο μικρὰ καὶ ἄσημος καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς δὲν ἦτο γνωστὸν πέραν τῆς στενῆς περὶ αὐτὴν περιφερείας καὶ οὐχὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, ὅποτε ἡ πόλις ἐγένετο μεγαλόπολις καὶ λαμπροτάτη τῆς Θρακῶν ἐπαρχίας ἢ τῶν Θρακῶν μητρόπολις ¶) καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς *Φιλιππόπολις* ἐγνώσθη πλέον ἀνὰ σύμπαντα τὸν ἀρχαῖον κόσμον καὶ συνεδέθη

*) Ἴδε, *Reise*, Orpheus und die mythische Thraker, Neue Jähr bücher für die Philol. IV.

†) *Kalapothiskis*, de Thracia provincia Romana, σελ. 42. Lipsiae, ἔτ. 1893.

‡) *Razarow*, αὐτόθι σελ. 654. (Σημειώσεις περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλιππουπόλεως).

§) *Kalapothiskis*, αὐτόθι, σελ. 4.

¶) *Dumont - Homolle*, αὐτόθι, σελ. 483.

¶) CIL, τόμ. VI, 2566 καὶ *Ephemeris epigraphica*, IV, ἀρ. 891.

†) *Plinii*, hist. n. IV, 41. *Dumont - Homolle*, αὐτόθι σελ. 42. καὶ ἀλλαχοῦ.

††) *Πολυβίου* XXIV, 6.

†††) *Dumont - Homolle*, αὐτόθι, σελ. 323, ἀρ. 3, ἀρ. 42 καὶ 60 *Sbornik*, τόμ. XVI, σελ. 101, καὶ 166 *Kalinka*, αὐτόθι σελ. 52, ἀρ. 49, 50 51.

μεθ' ἱστορικῶν γεγονότων ἀνεξιτήλου εἰσέτι μνήμης ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μαρκελλίνου. Σημειωτέον δὲ ¹⁾ ὅτι οὐχὶ ἐν τοῖς μέσοις χρόνοις, ὡς νομίζει ὁ Κалаποθακίς, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὀνομάζετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν ὁ νοτιοδυτικὸς τῆς ἀκροπόλεως λόφος Εὐμολπιάς, καθ' ἧς μαρτυρίας ἔχομεν, ὁ ὑπὸ τῶν Τούρκων καλούμενος Taxim—terè, τ. ἔ. ὕδραγωγεῖον λόφος ²⁾, ὑπὸ δὲ τοῦ γεωγράφου Evlia Tscheleby (1652) Sarai—terè, τ. ε. ἀνακτόρων λόφος ³⁾.

§ 4) Ἡ ἐξεύρεσις τοῦ παλαιοτάτου τῆς πόλεως ἢ βέλτιον εἰπεῖν τοῦ πρώτου Θουρακικοῦ συνοικισμοῦ αὐτῆς ὀνόματος, τοῦ ἐκποτισθέντος ὑπὸ τοῦ Εὐμολπιάς εἶναι δυνατὸν εὐχερῶς κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην νὰ γείνη ἐπὶ τῇ βάσει μόνον ἀρχαιολογικῶν πηγῶν. Κατ' ἐπιγραφὰς τῶν χρόνων τῆς Ρωμαιοκρατίας εὐρεθείσας ἐν Φιλιππουπόλει καὶ τῇ περὶ αὐτὴν χώρα ἐπὶ ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων καὶ μεταλλίων φέρεται: φιλῆ Κενδραιοῖς ἢ φυλῆ Κενδραιοῖων ⁴⁾; Ἀπόλλων Κενδραιοῖς ⁵⁾ ἀντὶ τοῦ ὄρθου γραμματικῶς καθ' ἡμᾶς Κενδραιοῦς, Ἀπόλλων Κενδραιοῖνος σωτήρ ἢ Ἀπόλλων Κενδραιοῖνος, ⁶⁾ Κεντραιοῖα ἐν Φιλιππουπόλει ⁷⁾ καὶ Κενδραιοῖα ἢ Κενδραιοῖα Πύθια ἐν Φιλιππουπόλει ἐπὶ μεταλλίων ⁸⁾. Τὰ περὶ σωθέντα ἡμῖν ταῦτα ὀνόματα Κενδραιοῦς, Κενδραιοῖνος καὶ Κενδραιοῖος προῦποθέτουσι τοπωνύμιον Κενδραιοῖς ἐν τινὶ τῆς Φιλιππουπόλεως θέσει. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι λόφος τις τῆς πόλεως, πιθανῶς ὁ Νουφαιῖος (Τσιντέν-τεπέ), ἐπὶ τῆς κορυφῆς οὗ ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος πιθανῶς, ὡς ἀπεκαλύφθη ἐξ ἀνασκαφῶν ἢ ἄλλη τις θέσις παρ' αὐτῇ, ὅπου ἐγένετο πιθανῶς ὁ πρῶτος τῶν Θουρακῶν συνοικισμὸς, ἐκαλεῖτο Κενδραιοῖς, (πρβλ. τά: Κηφισός, Ἰλισ(σ)ὸς ἐν τῇ Ἀττικῇ, Κενδραιοῖς ἐν Κρήτῃ—ποταμοί, Ὑμηττός, Λυκαβηττός, Ἀρδηττός,

¹⁾ Ἴδε Τσανκαλά Γ. αὐτόθι. σελ. 10, § 13

²⁾ Κ. Ολοκράσιον, αὐτόθι σελ. 18, § 1.

³⁾ Evlia Tscheleby, μετάφρ. Βουλγαρικῆ ὑπὸ D. Gadjhanov ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι (Perioditschesko spissanie) τόμ. LXX, ἔτ. 1909, σελ. 686, Sophia.

⁴⁾ Dumont-Homolle, αὐτόθι, σελ. 340, ἀρ. 57 β καὶ Kalinka, αὐτόθι, σελ. 99, ἀρ. 101: «φυλῆς Κενδραιοῖων».

⁵⁾ Dobrousky, Sbornik, τόμ. XVII, ἔτ. 1901, σελ. 806: «Ἀπόλλωνι Κενδραιοῦ» ἀντὶ τοῦ ὄρθου γραμματικῶς «Ἀπόλλωνι Κενδραιοῖ». Καὶ αὐτόθι, σελ. 772, ἀρ. 78: «Ἀπόλλωνι Κενδραιοῦ Βίθως Κόττος ἱερεὺς Συρίας θεῶς δῶρον ἀνέθηκεν» ἐπὶ βωμοῦ εὐρεθέντος ἐν Φιλιππουπόλει.

⁶⁾ Bulletin de la societé archéol. Bulgare, τόμ. VII, ἔτ. 1919—20, σελ. 152, Sophia: «Ἀπόλλωνι Κενδραιοῖνων Σωτήρι» ἐπὶ μαρμαρίνου βωμοῦ εὐρεθέντος ἐν Στενημάτῳ καὶ Kazanow, histoire de Sophia, σελ. 80, ἀρ. 16: «Ἀπόλλωνι Κ(εν)δραιοῖ (νῶ)». Μήπως ὁμοῦς περιτεύει ἐνταῦθα ἢ συμπλήρωσις πω καὶ ἀναγνωστέα ἢ ἐπιγραφὴ Κενδραιοῖ ἢ Κενδραιοῖ;

⁷⁾ CIA, III, 129 καὶ Archeol. Mittheil. τόμ. XIX, σελ. 231.

⁸⁾ Eckhel, doctrina numorum veterum, τόμ. I, σελ. 44 καὶ IV, σελ. 437. καὶ Muschmow, αὐτόθι.

Βρύλησος—ὄρη καὶ λόφοι ἐν Ἀττικῇ καὶ ἄλλα ¹⁾), τ. ἔ. *κεδρών*, ἕνεκα τῶν πεφυκότων ἐκεῖ ἀφθόνων *κέδρων*, δένδρων μνημονευομένων ἤδη καὶ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ²⁾ διὰ τὴν εὐωδίαν τοῦ ξύλου αὐτῶν καιομένου. Τὴν ἐκ τοῦ *κέδρος* δ' ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως ἐνισχύουσι καὶ τὰ κύρια παρὰ τοῖς Θραξίν ὀνόματα *Κεδρήπολις* ἢ *Κεδρείπολις* καὶ *Κεδρίπολις* καὶ *Κετρίπορις* ³⁾ καὶ *Κετροῦζερις* κατ' ἐπιγραφάς καὶ ἢ ἐν τῇ νοτία Θράκῃ μεταξὺ Μαρωνείας καὶ Στρώμης πόλις *Κεδριόπολις* ⁴⁾). Ἐκ τοῦ τοπωνυμίου δὲ ὀνομάσθη καὶ ὁ πλησίον νεοπαγῆς συνοικισμὸς *Κεδρισός*, ὃς συνήθως συμβαίνει, οἱ κάτοικοι αὐτοῦ πάντες, ἀποτελοῦντες ἐν γένος ἢ μίαν *φυλὴν* ὀνομάσθησαν *Κεδριεῖς*, ὁ δὲ λατρευόμενος ὑπ' αὐτῶν Θεὸς Ἀπόλλων, ὁ πολιάρχος τοῦ συνοικισμοῦ, *Κεδριεὺς* καὶ *Κεδρισηνός* καὶ οἱ πρὸς τιμὴν τούτου τελούμενοι ἄγῶνες *Κεδρίσεια*.

Ὅτε βραδύτερον τὸ ἐν Κεδρισῶ Ἑλληνικὸν τοῦ Εὐμόλιου γένος ἠϋξήθη ἢ οἱ ἐπελθόντες ἔποικοι *Εὐμόλιαι* Ἑλληνικῆς προελεύσεως, συνήκησαν μετὰ τῶν *Κεδριεῶν*, ἕνεκα τῆς μείζονος τῶν δυνάμεως, προερχομένης ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς πληθύος ἢ ἐκ τοῦ πλούτου τῶν, μετέδωκαν ἢ ἐπέβαλον τὸ ὄνομα τῆς φυλῆς τῶν εἰς τὸν ὅλον συνοικισμὸν, ὅστις μετωνομάσθη *Εὐμολιάς*, οἱ δὲ συναπομείναντες μετὰ τῶν γενεῶν Εὐμολπίων Κεδριεῖς διεφύλαξαν τὸ ὄνομα τῶν μόνον ὡς φυλῆται, δηλαδὴ ἐκαλοῦντο κάτοικοι, πολῖται τῆς Εὐμολπιάδος (τ. ἔ. *Εὐμολπιοί*—Εὐμολπιόπολιται) τῆς *φυλῆς τῶν Κεδριεῶν* ἢ *Κεδρισηίδος*. Ἐνῶ δὲ συν τῷ χρόνῳ τὸ παλαιὸν ὄνομα τοῦ συνοικισμοῦ ὑπεχώρει εἰς τὸ νέον *Εὐμολιάς* καὶ περιέπιπτεν εἰς λήθην, ὅπως καὶ τὸ νέον βραδύτερον ἐτέθη εἰς ἀχρησίαν πρὸ τοῦ ἐπικρατήσαντος ὀλοσχερῶς *Φιλίππολις* ἢ *Φιλίππου πόλις* ἀνά τοὺς αἰῶνας, ἢ προσωνυμία τοῦ πολιάρχου Θεοῦ Ἀπόλλωνος *Κεδριεὺς* καὶ *Κεδρισηνός*, οὗ τῆς λατρείας ἐπεμελοῦντο πιθανῶς κατὰ παράδοσιν ἢ προνομίαν ἢ φυλὴ πλεόν Κεδριεῖς, παρέμεινεν. Ὅθεν καὶ οἱ ἄγῶνες, οἵτινες, ὡς εἰκάζεται, δὲν ἔπαύσαντο τελούμενοι τῇ φροντίδι τῆς φυλῆς τῶν Κεδριεῶν ἀνέκαθεν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, δηλαδὴ ἐν *Κεδρισῶ*—*Εὐμολπιάδι*—*Φιλιπποπόλει* πρὸς τιμὴν τοῦ Κεδριεῶς ἢ Κεδρισηνοῦ Ἀπόλλωνος, διεφύλαξαν τὸ παλαιὸν τῶν ὄνομα *Κεδρίσεια*. Τοῦτο δ' εἶχον καὶ ὅτε ἐπὶ τῆς μεγίστης ἀκμῆς τῆς πόλεως, γενομένης μητροπόλεως τῆς Θράκης ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας, μετεβλήθησαν ἀπὸ τοπικῶν εἰς πανθρακικοὺς κατὰ τὸ πρότυπον πιθανῶς τῶν ἐν Ἑλλάδι τελουμένων Πανελληνίων ἀγῶνων καὶ ἐπα-

¹⁾ Ἴδε ἀνωτέρω αὐτόθι § 3 περὶ τῆς τοπωνυμικῆς καταλήξεως (η)σός ἢ ισ(ο)ός.

²⁾ Ὀμήρου, Ὀδ. Ε, 60.

³⁾ *Κετρίπορις*, διάδοχος τοῦ Βηρισάδου μετὰ τοῦ Τήρου καὶ Σχοστοδόχου. CIA, τόμ. II, 1, 66b.

⁴⁾ Θεοφράστου, περὶ ὁσμῶν 2, 4.

νηγυρίζοντο μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ μαρμαροκτίστῳ τῆς λαμπροτάτης μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως σταδίῳ. Κατὰ τὰ εἰρημένα λοιπὸν δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι τὸ παλαιότατον τῆς πόλεως ὄνομα ἦτο *Κεδρισός*, Θρακοελληνικόν.

Νῦν γεννάται τὸ ζήτημα, διατί ἐν τε ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ ἐπὶ τῶν μεταλλίων αἱ λέξεις γράφονται οὐχὶ διὰ τοῦ ἀπλοῦ δ, ἀφοῦ ἐτυμολογοῦνται ἐκ τοῦ *κέδρος*, ἀλλὰ διὰ τοῦ *κδ* (Κενδρισός—Κένδρισεὺς—Κενδρισηνός, Κενδρίσεια). Τὸ πρᾶγμα ἐπιδέχεται διττὴν ἐξήγησιν· δηλαδὴ ἢ πρέπει νὰ ὑποτεθῆ ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἐκκοπέντων τῶν κέδρων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς μεγεθυνομένης πόλεως καὶ ἐξαφανισθείσης οὕτω τῆς αἰτίας τῆς προσωνομίας *Κεδρισός* ἢ λέξις μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς παραγῶγων συνεφύθη πρὸς τὸ ῥῆμα *κενῶ*, λίαν εὐχρηστον παρὰ τοῖς Θραξί, (πρβλ. τὸ ἐν τοῖς κυρίοις Θρακικοῖς ὀνόμασιν ἐκ τοῦ *κενῶ* δεύτερον συνθετικὸν κέντης—κέντος—κέντης—ξέντης—ζέντης—δέντης—έντης, οἷον Σατροκέντης, Βειθυκένθος, Ἑπτακέντης, Δορζέντης, Δεροδέντης, Κερδέντης κτλ.) καὶ ἐγένετο *Κενδρισός* καὶ *Κεντριός* (Κεδρισός κενῶ—κέντης—Κενδρισός—Κεντριός), ἢ, ὅπερ καὶ πιθανώτερον ὡς γλωσσολογικῶς ἐξηγούμενον, ὁ ἀρχικὸς κλειστὸς ὀδοντικὸς ἤχηρὸς φθόγγος τοῦ *Κεδρισός* καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ παραγῶγων *d* παρέμεινε σταθερὸς ἐν τῇ προφορᾷ (ὡς ἐν ταῖς λέξεσι *δαγᾶνω*—*δαγκᾶνω*, *δέρλικας*—*δρόλικος*, *δοῦδι*—*δόντι(ον)*, *δένδρο*—*δένδρον* κτλ.), ἐνῶ ἐν τῷ *κέδρος* μετεβλήθη εἰς μεσοδοντικὸν στενωτὸν φθόγγον *δ* καὶ πρὸς διάκρισιν ἀπ' αὐτοῦ ἐγένετο χρῆσις ἐν τῇ γραφῇ τῶν γραμμάτων *κδ*=*d*. Ἀνάλογον συμβαίνει πρὸς δήλωσιν τοῦ κλειστοῦ χειλικοῦ *β* (= *b*) ἐν τῇ Θρακικῇ λέξει *βρία* (= *bria*), ὅστις πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ στενωτοῦ φθόγγου *β* δηλοῦται διὰ τῶν δύο γραμμάτων *μβ* οἷον *Μεσημβρία*, *Πολτυμβρία*, *Σηλυμβρία*, *Μεσημβρία*.

§ 5) Ἐκ τε τῆς τοπωνυμικῆς καταλήξεως *ισός* τῆς λέξεως *Κε(ν)δρισός* καὶ τῶν ἐπιθετικῶν ἔθνικῶν ἢ τοπικῶν καταλήξεων *ενός* καὶ *ηρός* τῶν ἐξ αὐτοῦ παραγῶγων *Κε(ν)δρισεὺς* καὶ *Κε(ν)δρισηνός* καὶ διὰ τῆς δευτέρας, ἣτις ἰδιάζει εἰς τὰ ἔθνικα ἢ τοπικά ἐπίθετα, τὰ παραγόμενα ἐξ ὀνομάτων τόπων ἢ πόλεων κειμένων ἐκτὸς τῆς κυρίας Ἑλλάδος, ἀναμφισβητήτως ἐκφαίνεται ὅτι ἡ λέξις *Κε(ν)δρισός* ἦτο ἀνέκαθεν τοπωνύμιον. Ἄρα πεπλανημένη εἶναι ἡ γνώμη τοῦ κ. καθηγητοῦ *Kazarow* ὅτι ἡ λέξις ἦτο ἀρχικῶς ὄνομα Θρακικοῦ τινος Θεοῦ, ὅστις συνετατίσθη βραδύτερον πρὸς τὸν ὁμοίας ιδιότητος ἔχοντα Ἑλληνικὸν Θεὸν Ἀπόλλωνα¹⁾. Αὕτη δ' ἡ πλάνη τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ προῆλθεν ἐκ τῆς ἐπὶ τριῶν ἀναθηματικῶν ἐπιγραφῶν ἀπαντώσης βαρβαροφώνου προφανῶς δοτικῆς *Ἀπόλλωνι* *Κε-*

¹⁾ Ἴδε: *Kazarow*, Le sanctuaire du Cavalier Thrace près du village Diineli. Recueil, B. Diakovitch, Plovdiv, ἐτ. 1927, σελ. 132.